

УДК 658.15

Белопольська Т.В.,
к.е.н., доцент, ДонНУ

ОРГАНІЗАЦІЯ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто особливості фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних промислових підприємств, удосконалено підходи до організації даного процесу в умовах високої вартості фінансових ресурсів.

Ключові слова: інноваційно-інвестиційні процеси, інноваційний проект, фінансові ресурси, фінансове планування, бюджетування.

ВСТУП

Перехід до нової економічної системи, яка відповідає сучасним науково-технічним, технологічним умовам і перспективам світової цивілізації, можливий лише за умови оволодіння інноваційним шляхом розвитку. Він характеризується тим, що основний упор у функціонуванні економічної системи, і зокрема промислового виробництва, робиться на застосуванні принципово нових прогресивних технологій (побудованих на принципах безвідходності, матеріало- і енергозбереження і т.п.), випуск продукції, що має нові споживні властивості, сучасні методи виробництва, новітні форми інноваційної діяльності і т.д.

До сфери інноваційної діяльності залучаються значні ресурси — як фінансові, так і трудові. У економічно розвинених країнах держава і окремі компанії, що займають провідні позиції в своїх галузях, останніми роками постійно збільшують (у абсолютному і відносному вимірюванні) об'єми фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт. Зростає питома вага працівників, зайнятих в інноваційній сфері, інноваційна діяльність безпосередньо і органічно інтегрується у виробництво.

Для України на сьогоднішній день злгоденними є питання шляхів переходу до інноваційної моделі розвитку, стимулювання інноваційного процесу, формування дієвої інноваційної політики, визначення джерел фінансування нововведень.

Методологічною базою управління інноваційними процесами суб'єктів реального сектору економіки стали праці Г.М. Балашова, С.Д. Бешелева, Ф.Г. Гурвича, А.В. Євсєєнко, В.М. Іванченко, В.К. Логінова, Б.К. Санто та ін. Проте існуючі наукові дослідження, вивчення сучасної практики функціонування дослідно-конструкторських і проектних організацій показують, що недостатньо підготовлений організаційно-економічний механізм розробки і упровадження нововведень на підприємствах, який є найслабкішою ланкою їх діяльності в інноваційній сфері. Тому необхідним є подальше вдосконалення форм і методів розробки нових підходів, моделей і практичних рекомендацій щодо організації упровадження нововведень у виробництво з метою зміцнення його ринкових позицій шляхом випуску конкурентоздатної продукції.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є удосконалення підходів до організації фінансування інноваційно-інвестиційних процесів підприємств, здатних забезпечити ефективне використання фінансових ресурсів.

РЕЗУЛЬТАТИ

При виборі джерел коштів інноваційно-інвестиційних проектів необхідне дотримання базових принципів раціонального фінансування [1]:

1) необхідні фінансові ресурси повинні знаходитися у розпорядженні підприємства, поки вони залишаються пов'язаними в результаті реалізації відповідних інвестицій;

2) при використанні інструменту комерційного кредитування (зростання кредиторської заборгованості) необхідно забезпечити можливість збільшення терміну її погашення без збитку для ділових відносин, що склалися, і фінансових санкцій.

Важливим етапом фінансового моніторингу підприємства в рамках управління інноваційно-інвестиційною діяльністю є організація системи бюджетування. Підприємство в своїй діяльності повинне використовувати єдину методологію фінансового планування, яка включає:

- обґрунтування структури операційного бюджету, фінансового і інвестиційного бюджетів;
- визначення кінцевих форм зведеного бюджету підприємства;

- вибір базового методу фінансового планування.

Останніми роками найбільше поширення в практиці фінансового менеджменту набули три методи фінансового планування [2]: метод відсотка від продажів, метод бюджетного планування, розрахунково-аналітичний метод.

Суть методу відсотка від реалізації полягає в рішенні двоєдиної задачі:

1. На основі запланованого в відсотках зростання об'єму продажів на майбутній період необхідно визначити активи, зобов'язання і майбутні витрати у вигляді відсотка від продажів. Часто прогноз об'єму продажів оцінюють у вигляді розподілу вірогідності можливих рівнів об'єму реалізації.

2. На основі одержаних фінансових параметрів складаються збалансовані формати прогнозової інформації. Головною перевагою методу відсотка від продажів є простота і ясність. Основні обмеження методу: недостатньо обґрунтовуються припущення про те, що підприємство постійно працює на повну потужність і для зростання об'єму продажів потрібні лише капітальні вкладення; всі пов'язані ресурси збалансовані; за наявності на підприємстві недовантажених активів використання даного методу викликає посилення ступеня недовантаження, що може привести до серйозних спотворень в кінцевих параметрах всього фінансового плану.

Метод бюджетного планування полягає у тому, що побудова прогнозних форм фінансової звітності здійснюється на основі розрахунку кожного елементу активів, пасивів, доходів і витрат за допомогою допоміжних бюджетів, об'єднаних в групу операційних бюджетів. Процес бюджетного планування проводиться в два етапи: 1) підготовка операційного бюджету; 2) підготовка фінансового бюджету. Операційний бюджет складається з наступних бюджетів: бюджет продажів; бюджет виробництва; бюджет виробничих запасів; бюджет прямих витрат на матеріали; бюджет виробничих накладних витрат; бюджет прямих витрат на оплату праці; бюджет комерційних витрат; бюджет управлінських витрат; звіт про прибутки і збитки. Фінансовий бюджет складається з наступних фінансових документів: 1) бюджет потоку грошових коштів; 2) балансовий звіт. Не дивлячись на глибоке опрацювання методу бюджетного планування і широке розповсюдження в західній практиці, застосування його в сучасній вітчизняній практиці пов'язане з труднощами, що викликано низкою причин:

1. У практиці вітчизняних підприємств часто не виконується «золоте правило» фінансування, розглянуте вище як базові умови побудови системи фінансового планування в цілому.

2. Метод базується на припущенні про наявність рівноважного стану в ринковому господарстві, що дозволяє істотно понизити значущість фундаментальної фінансової суперечності. В Україні таке припущення не може бути прийняте.

Розрахунково-аналітичний метод фінансового планування на базі матричного балансу припускає:

1. Перетворення стандартного балансу в матричний баланс.

2. Підбір джерел фінансування згідно «золотому правилу» фінансування в прогнозному матричному балансі з одночасним їх віддзеркаленням в прогнозі грошового потоку. В ході цієї операції виявляється необхідна структура і об'єм джерел фінансування, які надалі підлягають оптимізації.

3. Підбір бракуючих джерел фінансування і обґрунтування їх змісту в ході формування третього розділу прогнозу грошового потоку, призначеного для завершення остаточного балансування всіх параметрів фінансового плану. Тому прогнозний баланс виконується до завершення прогнозу грошового потоку.

4. Трансформація побудованого прогнозного матричного балансу назад в баланс стандартного формату. На основі стандартного прогнозного балансу і прогнозного звіту про прибутки і збитки складається прогнозний звіт про рух грошових коштів підприємства.

Для конкретних умов кожного підприємства на базі моделі матричного балансу можна вибрати оптимальний варіант поточних активів і оптимальну схему їх фінансування. Для цих цілей оптимальні параметри матричного балансу можна розрахувати за допомогою алгоритму «транспортної задачі». Переваги даного методу:

1. Матричний баланс дозволяє врахувати або виключити велику частину невизначеностей (ризиків), характерних для ринків, що розвиваються.

2. Даний метод заснований на методиці планування від досягнутого, але робиться це на основі результатів реструктуризації потоку грошових коштів, що істотно підвищує достовірність результатів планування.

3. Формування статі активів прогнозного балансу по даному методу одночасно дозволяє вирішити задачу оптимізації структури оборотного капіталу.

4. Практична реалізація «золотого» правила фінансування в даному методі призводить до виникнення жорстких вимог по забезпеченню ряду фінансових пропорцій в балансі, строгої кореспонденції певних активів і пасивів.

5. Застосування концепції матричного моделювання багато в чому полегшує задачу побудови прогнозного балансу. Матричні прогнозні моделі дозволяють широко використовувати велику кількість обмежень фінансових пропорцій і розвинений економіко-математичний апарат.

Початковим етапом організації фінансування інноваційної діяльності є моніторинг джерел фінансування інновацій і оцінка інвестиційної привабливості проекту, які базуються на таких основних складових:

- скоректована під специфіку певної галузі, сегменту ринку, на якому реалізується (просувається) інноваційний проект, система комплексної оцінки даного проекту;
- аналіз ризиків, експертиза окремого інноваційного проекту за критерієм ризиків;
- експертиза окремого інноваційного проекту за критерієм ефективності (прибутковості);
- експертиза окремого інноваційного проекту за критерієм ліквідності (прибутковості);
- попереднє вивчення життєздатності інноваційного проекту (визначення доцільності проекту виходячи з витрат і запланованого прибутку (економічної, соціальної і т.д.));
- аналіз динаміки інвестиційного проекту (для програм, що вже реалізуються). Вона повинна забезпечувати реалізацію проекту щодо тимчасових і фінансових обмежень.

Наступним етапом при організації фінансування реалізації інноваційних програм є вибір можливих і оцінка тих, що застосовуються, виходячи з системи стандартних і специфічних обмежень, форм фінансування; на підставі проведеної процедури оцінки відбувається завершення процедури підтримки, реалізується процедура оцінки можливих джерел фінансування, яка завершується визначенням їх структури з вказівкою докладного переліку, об'ємів необхідних фінансових коштів щодо кожного джерела, виходячи із загальної потреби і можливості самих фінансуючих організацій.

Матриця процесу ухвалення рішення при виборі кінцевої сукупності джерел фінансування і вибраної його форми завершує дану частину процесу моделювання об'єкту дослідження, матриця систематизує і конкретизує сукупність можливих джерел фінансових коштів щодо вибраної раніше форми інвестування інноваційного проекту.

Наступним етапом при інвестуванні інновацій є формування організаційних елементів, таких як створення координаційного центру, який може бути або функцією окремого підрозділу, або входити в систему функцій загального суб'єкта управління. Потім відбувається формування системи договірних зобов'язань, визначення умов і обмежень між всіма суб'єктами, що беруть участь в системі управління реалізацією інноваційним проектом.

Необхідною умовою є і постійний моніторинг за процесом реалізації інновації з можливістю коректування окремих параметрів управління і можливістю зміни окремих елементів його системи, що і вказано на даній схемі.

ВИСНОВКИ

Проведені дослідження дають змогу сформулювати наступні висновки.

По-перше, досліджено особливості фінансування інноваційно-інвестиційних проектів вітчизняних промислових підприємств.

По-друге, удосконалено підхід до фінансування інноваційно-інвестиційних проектів в умовах високої вартості фінансових ресурсів.

По-третє, перспективним напрямом в подальшому дослідженні питання фінансового моніторингу в рамках інноваційних проектів є розробка механізму управління фінансовими ресурсами, передбачаючого комплексний аналіз потенційної і реальної привабливості інноваційного проекту за системою абсолютних і відносних фінансових показників, експертних оцінок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Барютин Л. Управление техническими нововведениями в промышленности / Л. Барютин. — Л.: Изд-во ЛГУ, 2009. — 171 с.
2. Березовская Н. Инновационные аспекты экономического развития / Н. Березовская // Вопросы экономики. — 2011. — №3. — С. 58-66.
3. Берлинер Ю.И. Внедрение научно-технических разработок проблемы планирования / Ю.И. Берлинер. — М.: Экономика, 2010. — 72 с.
4. Бжилянская Л. Инновационная деятельность: тенденции развития и меры государственного регулирования / Л. Бжилянская // Экономист. — 2011. — №3. — С. 23-33.
5. Глазьев С. Реорганизация научно-технического потенциала / С. Глазьев // Экономист. — 2009. — №1. — С. 22-32.

Стаття надійшла до редакції 20 грудня 2012 року